

Lagutskottets betänkande

1985/86:10

om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

m. m. (prop. 1984/85:213)

LU
1985/86:10

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 1984/85:213 vari föreslås vissa ändringar i marknadsföringslagen och lagen om marknadsdomstol. Ändringarna innebär bl. a. att saluhållandet av en farlig och otjänlig produkt till konsumenter för enskilt bruk skall kunna stoppas inte som nu först i detaljistledet utan redan i ett tidigare säljled, t. ex. hos tillverkare och importörer. Produktsäkerhetsbestämmelsen föreslås dessutom vidgad till att omfatta hela tjänsteområdet. Vidare föreslås införandet av en rätt för branschorganisation att medverka i processen i marknadsdomstolen.

Utskottet tillstyrker bifall till propositionen, dock med viss redaktionell ändring, och avstyrker en med anledning av propositionen väckt motion (m). De borgerliga ledamöterna reserverar sig för direkt talerätt för näringsidkare hos marknadsdomstolen och en utredning om rättegångskostnader. I en m-reservation yrkas bifall till motionens förslag om näringslivets egenåtgärder.

Propositionen

I proposition 1984/85:213 föreslår regeringen (finansdepartementet) – efter hörande av lagrådet – att riksdagen antar i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)
 2. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.
- Lagförslagen har tagits in i *bilaga 1* till betänkandet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad utskottet anför på s. 3.

Motionen

Motion 1985/86:13 av Nic Grönvall (m) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar att näringslivets egenåtgärder skall utgöra grundvalen för den marknadsetiska utvecklingen i landet liksom att konsumentverket blott i fall då brist i denna utveckling kan påvisas skall äga inleda förhandlingar för utgivande av konsumentverkets riktlinjer i frågan.

2. att riksdagen uttalar sig för att konsumentverkets riktlinjer icke längre skall utges under beteckningen konsumentverkets författningssamling efter-

som detta kan leda till uppfattningen att konsumentverkets riktlinjer har bindande verkan,

LU 1985/86:10

3. att riksdagen uttalar att rättsbildningen inom marknadsföringsområdet uteslutande bör tillkomma marknadsdomstolen som därvid är fri från hänsynstagande till konsumentverkets riktlinjer,

4. att riksdagen ur den föreslagna lydelsen i 4 § marknadsföringslagen utesluter ur tredje stycket orden "eller tjänster som tillhandahålls mot ersättning",

5. att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om sådan ändring i marknadsföringslagen som innebär att ett företag får rätt till direkt talan i marknadsdomstolen mot annat företag i konkurrentärendet,

6. att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om sådan ändring i lagstiftningen som innebär, i kongruens med rättegångsbalkens regler, att talan som medgivits i marknadsdomstolen ej får föranleda prövning där och ej heller får föranleda att den part som lämnat medgivandet åläggs att på något kostnadskrävande sätt delta i processföring i marknadsdomstolen.

Utskottet

Inledning

Konsumentpolitikens uppgift är att stödja konsumenterna och att förbättra deras ställning på marknaden. Till att börja med inskränkte sig samhällets insatser på området i huvudsak till konsumentupplysning. I början av 1970-talet vidgades kraftigt ramen för det konsumentpolitiska arbetet. Genom olika lagstiftningsåtgärder har samhället sökt öka konsumenternas skydd. I huvudsak två typer av lagstiftningsåtgärder har därvid kommit till användning. Genom *civilrättsliga* regler av tvingande eller dispositiv natur har konsumenternas skydd ökat i den enskilda köp- eller avtalsituationen. Som exempel på sådan lagstiftning kan nämnas konsumentköplagen och konsumentförsäkringslagen. Den andra typen av lagstiftningsåtgärder är *marknadsrättsliga* regler. Genom sådana regler söker det allmänna påverka företagets beteende mot konsumenterna och förhindra att mot konsumenterna otillbörliga marknadsföringsåtgärder och oskäligen avtalsvillkor samt för konsumenterna farliga produkter förekommer på marknaden.

Den första marknadsrättsliga lagstiftningen av betydelse för konsumenterna var lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring. Genom denna lag tog samhället ett ansvar för utvecklingen på marknadsföringsområdet. Konsumentombudsmannen (KO) fick i uppdrag att övervaka marknaden och beivra överträdelser på området. Den dömande funktionen tillades marknadsdomstolen (MD). Lagen om otillbörlig marknadsföring innehöll vid sidan av vissa specialregler endast en vidsträckt generalklausul som gav möjlighet att vid vite förbjuda en näringsidkare att fortsätta med en viss marknadsföring som bedömdes vara otillbörlig mot konsumenterna eller näringsidkare.

Den mer detaljerade normbildningen har skett först i MD genom dess beslut i enskilda ärenden. KO har sedan lagt MD:s beslut i principfrågor till grund för överenskommelser med näringsidkare inom en viss bransch eller för särskilda riktlinjer som KO antagit för sin granskningsverksamhet.

Sådana överenskommelser eller riktlinjer täcker ofta även förfaranden som inte prövats av MD.

LU 1985/86:10

Lagen om otillbörlig marknadsföring ersattes år 1975 av den nu gällande marknadsföringslagen. Den nya lagen byggdes upp efter samma modell som lagen om otillbörlig marknadsföring, således med formell normbildning först i MD genom beslut i enskilda ärenden. Genom den nya lagen infördes möjligheter att tillgripa tvångsåtgärder även mot bristfällig information (3 §) och saluhållande av farliga och otjänliga produkter (4 §).

Marknadsföringslagen trädde i kraft den 1 juli 1976, då också det nya konsumentverket (KOV) där verkschefen även är KO trädde i funktion. Enligt KOV:s instruktion skall verket söka påverka producenter, distributörer och marknadsförare att anpassa sin verksamhet efter konsumenternas behov. Vidare skall KOV enligt instruktionen utarbeta riktlinjer för företagens marknadsföring och produktutformning.

År 1979 tillkallades en kommitté, riktlinjekommittén, med uppdrag att se över de konsumentpolitiska medlen för producentpåverkan m. m. och då särskilt systemet med konsumentverkets riktlinjer samt tvingande beslut av MD.

Riktlinjekommittén avgav år 1983 betänkandet (SOU 1983:40) Konsumentpolitiska styrmedel – utvärdering och förslag. I betänkandet föreslogs att den nuvarande ordningen för producentpåverkan skulle bestå men att graden av självreglering inom näringslivet skulle öka. Vidare föreslogs vissa ändringar i marknadsföringslagen och lagen om marknadsdomstol m. m.

Kommitténs förslag, som har remissbehandlats, har lagts till grund för förslagen i propositionen.

Utskottet behandlar i det följande de delar av propositionen som berörs i motionen. Vidare tar utskottet upp vissa frågor som har samband med ikraftträdandet. Propositionen i övrigt föranleder inte några särskilda uttalanden från utskottets sida.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att systemet med riktlinjer för producentpåverkan, utfärdade av KOV och tvingande beslut i enskilda fall, meddelade av MD med stöd av marknadsföringslagen (1975:1418), skall bibehållas. Vidare förordas en övergång till mer systematiserade insatser av näringslivet i form av olika egenåtgärder för att spåra upp konsumentproblemen och för att lösa dem.

Enligt 4 § marknadsföringslagen kan MD förbjuda en näringsidkare att saluhålla en farlig eller otjänlig produkt till konsumenter för enskilt bruk. Förbudet riktas alltså mot detaljistledet. I propositionen föreslås en utvidgning, så att försäljningen av varan kan stoppas också i tidigare led. Förslaget innebär att tillverkare, importörer och grossister kan förbjudas att tillhandahålla varan till ett senare säljled.

I samband med att riksdagen i maj 1985 antog konsumenttjänstlagen (1985:716) beslöt riksdagen att 4 § marknadsföringslagen skall avse inte endast varor utan också sådana tjänster som omfattas av konsumenttjänstlagen. Lagändringen träder i likhet med konsumenttjänstlagen i kraft den 1 juli

1986 (LU 1984/85:42). I propositionen föreslås att produktsäkerhetsbestämelsen skall vidgas till att omfatta hela tjänsteområdet.

LU 1985/86:10

MD kan för närvarande meddela ett förbud mot saluhållandet av en farlig vara m. m. under handläggningstiden i domstolen och fram till dess att ärendet avgörs (interimistiskt beslut). Huvudregeln är då att motparten först måste höras. Nu föreslås att MD skall kunna meddela ett sådant interimistiskt beslut utan motpartens hörande, när synnerliga skäl föreligger. Förslaget medför en ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m. Vidare föreslås att i sistnämnda lag skall tas in en regel om rätt för branschorganisationer att medverka i processen i MD. Bakgrunden är den betydelse som domstolens beslut i enskilda ärenden får för näringslivet i övrigt. Ett av riktlinjekommittén framlagt förslag om rätt för ett företag att direkt väcka talan vid MD mot ett annat företag föreslås däremot inte bli genomfört.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

Konsumentverkets riktlinjer

I propositionen föreslås som tidigare nämnts att det nuvarande systemet med riktlinjer utfärdade av KOV och tvingande beslut av MD behålls. Departementschefen framhåller att riktlinjekommitténs utredning visar att systemet nu fungerar väl och att den kritik som förts fram i den allmänna debatten och som också föranledde tillsättandet av kommittén hade sitt berättigande endast när det gäller de första årens riktlinjeverksamhet. Departementschefen pekar också på att de närmast berörda – MD, KOV och näringslivet – ger uttryck för en positiv grundsyn på systemet.

I motion 13 konstaterar motionären med beklagande att det i vissa avseenden kvarstår en långtgående osäkerhet om riktlinjernas rättsliga ställning. Enligt motionären skapas osäkerheten särskilt av departementschefens uttalanden om de s. k. skall-reglerna. Å ena sidan framhåller departementschefen att dessa riktlinjer inte är bindande. Å andra sidan gör han gällande att man inte kan avvika från dem utan att påföljder kan ifrågakomma. Motionären anser att dessa uttalanden uppenbarligen inte kan vara förenliga. Motionären hänvisar också till att i propositionen (s. 13) anges att riktlinjerna normalt ligger till grund för marknadsdomstolens bedömning, något som motionären anser i grunden felaktigt. Motionären yrkar mot bakgrund av det anförda att riksdagen uttalar att KOV:s riktlinjer inte längre skall utges under beteckningen konsumentverkets författningssamling eftersom detta förhållande kan leda till uppfattningen att konsumentverkets riktlinjer har bindande verkan (yrkande 2). Vidare yrkar motionären (yrkande 3) att riksdagen uttalar att rättsbildningen inom marknadsföringsområdet uteslutande bör tillkomma MD som därvid skall vara fri från hänsynstagande till KOV:s riktlinjer.

Utskottet vill till en början peka på att riktlinjerna inte har fått någon uttrycklig författningsreglering utöver vad som – enligt vad utskottet redovisat ovan – tagits in i KOV:s instruktion. Däremot har riktlinjernas rättsliga status ingående diskuterats i samband med antagandet av konsumentkreditlagen (prop. 1976/77:123). Lagrådet ansåg vid granskningen av

lagrådsremissen att den då rådande oklarheten rörande riktlinjernas juridiska innebörd borde undanröjas, något som ledde till åtskilliga klarläggande uttalanden om riktlinjernas rättsliga status.

Sålunda fastslogs uttryckligen i lagstiftningsärendet att KOV:s riktlinjer har karaktären av rekommendationer, som inte är rättsligt bindande på det sätt som utmärker regler i lagar och andra författningar. Formellt sett kan, framhölls det, riktlinjerna inte tvinga en enskild näringsidkare att handla på ett visst sätt. Vid en process i MD fick riktlinjerna enligt lagrådets mening närmast ses som ett uttryck för den ena partens (det allmännas) ståndpunkt. Vid domstolens bedömning blir sålunda det avgörande inte om en avvikelse har skett från riktlinjerna utan om näringsidkarens handlande strider mot lag. Såväl lagrådet som departementschefen pekade emellertid på att enligt sakens natur KOV:s riktlinjer dock måste få en väsentlig betydelse för MD:s bedömning av det enskilda ärendet när riktlinjerna återspeglar även den berörda branschorganisationens uppfattning eller när de i övrigt ger uttryck för vad som måste anses vara god sed på marknaden.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet i motsats till motionären att det inte längre kan råda någon tvekan om att riktlinjerna rättsligt sett har karaktären av icke bindande regler. Härav följer också att de inte är förenade med några direkta sanktioner. När departementschefen, såsom motionären påpekar, uttalar att man inte kan avvika från sådana i riktlinjerna intagna regler som har skall-form utan att följer kan ifrågakomma syftar han därför endast på att dessa regler måste uppfattas som krav som KOV ställer på företagen och att ett avvikande från reglerna till följd härav kan föranleda ingripanden från KO:s sida exempelvis genom en talan om vitesföreläggande hos MD.

Det råder vidare inga tvivel om att riktlinjerna formellt sett inte kan binda MD:s prövning. Med det av motionären citerade uttalandet att "riktlinjerna normalt ligger till grund för marknadsdomstolens bedömning" åsyftas inget annat än att riktlinjerna såsom varande den ena partens (det allmännas) ståndpunkt kommer att ligga till grund för avgörandet. Motsvarande gäller ju även den andra partens talan. Att sedan riktlinjerna kan få en särskild tyngd t. ex. när de tillkommit i samråd med vederbörande branschorganisation är en annan sak.

Med hänsyn till att MD således har att göra en självständig prövning av om näringsidkarens handlande strider mot marknadsföringslagen och till att riktlinjerna inte på något sätt är rättsligt bindande saknas anledning för riksdagen att göra något sådant särskilt uttalande om rättsbildningen inom marknadsföringsområdet som motionären yrkat. Utskottet avstyrker därför bifall till yrkande 3 i motionen.

Vad därefter angår frågan om riktlinjernas publicering i KOV:s författningssamling erinrar utskottet om att skillnaden mellan föreskrifter och icke-bindande normer numera har tydliggjorts i samband med en ändring i lagen (1976:683) om kungörande av lagar och andra författningar (prop. 1983/84:119, KU 25). Därvid utmönstrades begreppet anvisning som förut täckte den typ av regler som representeras av riktlinjerna. I övrigt gjordes vissa ändringar i författningssamlingsförordningen vilka för KOV endast innebar den sakliga förändringen att verket fick rätt att självt bestämma om

riktlinjerna skulle publiceras i KOV:s författningssamling eller tillhandahållas i annan form (prop. 119 s. 25). KOV har därefter valt att fortsätta med att publicera riktlinjerna i verkets författningssamling. I sammanhanget kan framhållas att det inte är något unikt för KOV att riktlinjer publiceras i en författningssamling. Också andra myndigheter utfärdar liknande rekommendationer i författningssamlingar, t. ex. bokföringsnämnden.

Kritik har riktats mot att KOV använder skall-regler i riktlinjerna trots att dessa inte är rättsligt bindande. Utskottet delar emellertid departementschefens uppfattning att det är nödvändigt att vissa av reglerna i riktlinjerna uttrycks i skall-form och inte i bör-form. Att vissa regler utformas på detta sätt i förening med att riktlinjerna publiceras i KOV:s författningssamling kan dock, såsom motionären påtalar, leda till missförstånd om reglernas rättsliga status. Sålunda torde den som inte känner närmare till regleringen på området lätt kunna få den uppfattningen att riktlinjerna är bindande. Det är därför enligt utskottets mening viktigt att riktlinjernas rättsliga status framgår av deras utformning i övrigt.

Riktlinjerna är för närvarande utformade så att de inleds med en hänvisning till KOV:s instruktion. Riktlinjerna avslutas med ett särskilt avsnitt med upplysningar om vad som händer om riktlinjerna inte följs. Avsnittet har följande lydelse:

När det i riktlinjer står "*skall*" eller "*får inte*" är detta ett uttryck för att Konsumentverket anser det nödvändigt eller särskilt angeläget att marknadsföringen utformas enligt riktlinjerna. Om en skall-regel inte följs, kommer verket att ingripa. I normalfallet sker detta genom att verket kontaktar det företag som inte följer riktlinjerna. Verket räknar med att i de flesta fall kunna uppnå rättelse genom sådana kontakter. Om kontakterna inte leder till godtagbart resultat, kan Konsumentombudsmannen (KO) komma att med stöd av marknadsföringslagen föra talan mot företaget i Marknadsdomstolen eller utfärda s. k. förbuds- eller informationsföreläggande.

När det i riktlinjer står "*bör*" eller "*bör inte*" är detta ett uttryck för att Konsumentverket anser det lämpligt att marknadsföringen utformas enligt riktlinjerna. Om en bör-regel inte följs prövar Konsumentverket i varje särskilt fall om det finns anledning för verket att ingripa. Ett sådant ingripande sker alltid genom förhandlingskontakter i en eller annan form.

Närmare upplysningar om riktlinjer finns i Konsumentverkets broschyr "Konsumentverkets riktlinjer".

Riktlinjekommittén föreslog i huvudsak följande ändringar i riktlinjernas redaktionella utformning och presentation. Den hänvisning till KOV:s instruktion som förekommer i inledningen till riktlinjerna bör kompletteras med en upplysning om att riktlinjerna bygger på 2-4 §§ marknadsföringslagen. Vidare bör anges att riktlinjerna ger besked om de krav KOV efter förhandlingar med representanter för näringslivet ställer på ifrågavarande marknadsföring. Redan i ingressen bör dessutom finnas en hänvisning till det särskilda avsnitt i riktlinjerna som innehåller upplysningar om vad som händer om riktlinjerna inte följs.

Enligt vad utskottet inhämtat övervägs för närvarande inom KOV en förtydligande utformning av riktlinjerna på grundval av kommitténs förslag.

Efter det att riktlinjerna kompletterats och förtydligats i enlighet med det

ovan anförda måste de enligt utskottets mening anses innehålla tillräckliga upplysningar för att förhindra att missförstånd uppstår om riktlinjernas rättsliga karaktär. Något behov att ta ifrån KOV rätten att publicera riktlinjerna i verkets författningssamling föreligger således inte. Utskottet avstyrker följaktligen bifall även till yrkande 2 i motionen.

Näringslivets egenåtgärder för att lösa konsumentproblem

Innan lagen om otillbörlig marknadsföring antogs 1970 hade bristerna i lagstiftning och övervakning från det allmännas sida i viss utsträckning avhjälpes genom självsanerande verksamhet i näringslivets egen regi. En stor roll hade därvid spelat internationella handelskammarens grundregler för reklam och Näringslivets opinionsnämnds praxis. Vidare hade på försök inrättats en anmälningsbyrå för marknadsföringsåtgärder samt ett system med ansvariga reklamutgivare för intern kontroll av reklambyråernas produktion. Antagandet av 1970 års marknadsföringslag ledde till att Näringslivets opinionsnämnd upphörde. Utvecklingen har vidare enligt propositionen (s. 23) gått därhän att initiativ för att klara upp konsumentproblem numera inte tas på samma breda och systematiska sätt inom näringslivet som före tillkomsten av 1970 års lag.

I propositionen förordas en övergång till mer systematiserade insatser från näringslivets sida för att spåra upp konsumentproblem och ytterligare egenåtgärder för att lösa dem. Näringslivet bör vidare dels ta ett betydligt mer aktivt ansvar för att nuvarande regler och överenskommelser följs, dels påtagligt öka initiativen för att höja den etiska standarden m. m. på även andra områden. I propositionen förs en omfattande diskussion om vilka åtgärder näringslivet bör kunna vidta och om i vilka fall det torde vara angeläget att ge riktlinjesystemet företräde framför egenåtgärder inom näringslivet. Departementschefen redovisar vidare att KOV och Näringslivets delegation för marknadsrätt (NDM) har på initiativ från finansdepartementet, för att pröva olika aspekter på egenåtgärder inom näringslivet när det gäller att lösa konsumentproblem, tagit fram tre pilotprojekt, nämligen marknadsföringen på hemelektronikområdet, telefonförsäljning samt prenumerationserbjudande inom veckopressen. Projektet telefonförsäljning har redovisats i dagarna medan övriga projekt beräknas enligt vad utskottet inhämtat vara avslutade under våren 1986.

I motionen framhålls att det föreligger ett konkurrensförhållande mellan KOV:s riktlinjer och näringslivets självsanerande verksamhet. Motionären konstaterar vidare att en del uttalanden i propositionen (s. 29) är motstridiga och att det därför är angeläget att riksdagen gör klarläggande uttalanden. Med stöd av det anförda yrkar motionären (yrkande 1) att riksdagen skall uttala att näringslivets egenåtgärder skall utgöra grundvalen för den marknadssetiska utvecklingen i landet och att KOV skall äga rätt att inleda förhandlingar om framtagande av riktlinjer endast i sådana fall där en brist i den marknadssetiska utvecklingen kan påvisas.

Utskottet har i det föregående avsnittet funnit att systemet med riktlinjer

utfärdade av KOV och tvingande beslut av MD fungerar väl. Vid sidan av riktlinjeverksamheten har också förekommit ett samarbete mellan KOV och näringslivet i form av branschöverenskommelser som reglerar frågeställningar av mer begränsad omfattning än riktlinjerna.

Det måste emellertid konstateras att antalet nya riktlinjer under senare år sjunkit betydligt. En viktig orsak härtill har naturligtvis varit att det mest angelägna behovet av riktlinjer täckts och att därför verksamheten kunnat försiggå i lugnare tempo. En bidragande orsak har dock varit att KOV:s resurser blivit alltmer ansträngda till följd av de årliga generella anslagsbegränsningar som gjorts inom förvaltningen. Detta förhållande har tvingat KOV att göra hårda prioriteringar i sitt arbete.

Jämsides med KOV:s minskade resurser har som ovan nämnts näringslivets egna initiativ för att klara upp konsumentproblem under senare år minskat. Att utvecklingen blivit sådan är dock enligt utskottets mening inte överraskande utan ter sig naturligt mot bakgrund av utbyggnaden av ett system med normbildning och övervakning i det allmännas regi.

Näringslivets resurser på konsumentområdet har i stället kommit att i första hand inriktas på ett samarbete med KOV för framtagandet av branschöverenskommelser och riktlinjer.

Utskottet vill vidare peka på att arbetet med framtagande av riktlinjer är en tidsödande, arbetskrävande och följaktligen kostsam process. Att KOV skulle kunna inom överskådlig tid tillföras några ökade resurser för riktlinjeverksamheten ter sig mot bakgrund av det statsfinansiella läget inte sannolikt. Enligt utskottets mening är det därför nödvändigt att söka finna nya vägar för att inte arbetet på att lösa konsumentproblemen skall stagnera.

Mot denna bakgrund finner utskottet glädjande att man nu kommit fram till en ordning med ökande egna insatser från näringslivets sida. Av såväl riktlinjekommitténs utredning som remissvaren framgår att det finns goda förutsättningar för att en sådan i viss mån förändrad rollfördelning på marknaden skall kunna ge tillfredsställande resultat. Utskottet vill också framhålla att för en ändrad rollfördelning talar även grundprincipen om företagens förstahandsansvar för produktutveckling och marknadsföring. En fördel med ökade egenåtgärder från näringslivets sida, t. ex. genom NDM och branschorganisationerna, är vidare att sådana åtgärder – såsom varande helt frivilliga – kan komma att av företagen upplevas som mer motiverade än riktlinjerna och därför är särskilt ägnade att fungera väl. En annan fördel med vidgade insatser av näringslivet är att det på sikt torde skapas ett större utrymme för KOV att omfördela verkets resurser till andra prioriterade områden.

Utskottet delar således den uppfattning som departementschefen och även motionären gett uttryck för, nämligen att näringslivets egenåtgärder bör utgöra en grundval för utvecklingen på marknaden. Däremot kan utskottet inte ställa sig bakom motionärens ståndpunkt att KOV:s verksamhet skall reduceras till en övervakande verksamhet med ingripanden först när underlåtenhet från näringslivets sida kan påvisas. En sådan passiv roll för det allmänna anser utskottet inte skulle gagna konsumenterna. Liksom hittills måste KOV ha ett övergripande ansvar för utvecklingen på området. Härvidlag får det ankomma på KOV att aktualisera och ta initiativ till olika

egenåtgärder och härigenom aktivt ta till vara det marknadskunnande som finns inom näringslivet. Det kan således ofta vara naturligt för KOV att svara för problemuppfångning och prioritering även när det gäller egenåtgärderna.

Utskottet delar vidare departementschefens uppfattning att det alltså inom vissa områden kan vara nödvändigt att ge riktlinjesystemet företräde framför egenåtgärder inom näringslivet. Departementschefen nämner härvid särskilt produktsäkerhetsområdet, där det behövs olika regler för att förebygga olycksfall. Utskottet vill vidare peka på att det finns områden med låg organisationsgrad och där således många företag står utanför branschorganisationen. På sådana områden kan det vara angeläget med ökade insatser från KOV:s sida, t. ex. i form av riktlinjer.

Sammanfattningsvis finner utskottet att den fortsatta utvecklingen bör ha karaktären av ett samspel mellan olika insatser av KOV och näringslivet men att KOV bör ha det övergripande ansvaret. Något sådant uttalande som motionären yrkat bör riksdagen därför inte göra. Utskottet avstyrker följaktligen bifall även till yrkande 1 i motionen.

Produktsäkerhetsbestämmelsens tillämpning på tjänster

Marknadsföringslagen innehåller i 4 § en generalklausul om produktsäkerhet. Enligt denna klausul kan MD förbjuda en näringsidkare att till konsumenter för enskilt bruk saluhålla varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skador på person eller egendom. Detsamma gäller, om en vara är uppenbart otjänlig för sitt ändamål. Förbud kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkarens vägnar. Med saluhållande av vara likställs uthyrning av varor till konsumenter för enskilt bruk. Förbud enligt 4 § får inte meddelas om det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan med samma ändamål som förbudet skall fylla.

Riksdagen har som tidigare nämnts den 28 maj 1985 antagit lagen (1985:719) om ändring i marknadsföringslagen (LU 42, rskr. 344). Ändringen innebär att 4 § utvidgas till att gälla även sådana farliga eller uppenbart otjänliga tjänster som omfattas av den nya konsumenttjänstlagen (1985:716). Lagändringen träder i kraft samtidigt med konsumenttjänstlagen den 1 juli 1986.

I propositionen föreslås nu att produktsäkerhetsbestämmelsen i 4 § marknadsföringslagen utvidgas till att gälla hela tjänsteområdet.

Motionären i motion 13 anser det närmast omöjligt att hitta något exempel på en tjänst som skulle kunna falla under 4 § och som inte redan reglerats i andra författningar. I motionen yrkar han därför (yrkande 4) att i den föreslagna lydelsen av 4 § tredje stycket orden "eller tjänster som tillhandahålls mot ersättning" stryks.

Utskottet vill för sin del peka på att ett bifall till motionsyrkandet skulle formellt innebära inte endast att den föreslagna utvidgningen av 4 § till att avse hela tjänsteområdet avslås utan även att den av riksdagen redan beslutade men ännu ej gällande utvidgningen av 4 § till att avse sådana tjänster som omfattas av konsumenttjänstlagen upphävs. En sådan återgång till nu gällande begränsning av bestämmelsernas tillämpningsområde anser

utskottet inte godtagbar. Redan på grund härav finner sig utskottet inte kunna biträda motionsyrkandet, såsom detta är utformat.

Vad härefter angår propositionens förslag till utvidgning av 4 § till att avse alla former av tjänster uppkommer frågan om riksdagen bör genomföra en sådan lagändring redan innan den av riksdagen tidigare beslutade ändringen trätt i kraft. Utskottet vill härvidlag peka på att riktlinjekommitténs förslag, som överensstämmer med propositionens förslag, var föremål för beredning inom regeringens kansli när propositionen (prop. 1984/85:110) med förslag till ny konsumenttjänstlag och därmed sammanhängande förslag till ändring av marknadsföringslagen förelades riksdagen. I sistnämnda lagstiftningsärende uttalades att det var angeläget att det redan i det sammanhanget tillskapades en marknadsrättslig regel som gjorde det möjligt att förbjuda tillhandahållandet av farliga eller otjänliga tjänster såvitt gäller konsumenttjänstlagens tillämpningsområde. Vidare underströk departementschefen att hans förslag till ändring i 4 § marknadsföringslagen inte utgjorde något ställningstagande i frågan huruvida förbudsmöjligheten senare borde utvidgas till att omfatta tjänsteområdet i dess helhet. Den frågan borde prövas i samband med beredningen av riktlinjekommitténs övriga förslag.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet det riktigt att ställning nu tas till frågan om 4 § marknadsföringslagen skall omfatta tjänsteområdet i dess helhet. Utskottet konstaterar härvid att det, såsom påpekats i propositionen (s. 40), finns en rad tjänster som faller utanför konsumenttjänstlagens tillämpningsområde och som skulle kunna vara farliga eller otjänliga. Departementschefen nämner som praktiska exempel härpå transporter med skidliftar samt marknadsnöjen såsom färd i berg- och dalbana. Enligt utskottets mening är det därför nödvändigt att 4 § vidgas utöver konsumenttjänstlagens tillämpningsområde. Den lämpligaste lösningen är härvidlag att räckvidden av 4 § utsträcks till att omfatta alla tjänster. Utskottet vill i sammanhanget också peka på att 2 § marknadsföringslagen, som behandlar otillbörlig marknadsföring, och 3 § samma lag, som behandlar bristande information, inte har någon begränsning av tjänstebegreppet. Om regeringens förslag till ändring av 4 § i nu aktuell del genomförs kommer tjänsteområdet att således få en enhetlig bestämning inom marknadsföringslagens ram, något som får anses vara en betydande rättssystematisk fördel.

På anförda skäl tillstyrker utskottet propositionens förslag att 4 § utvidgas till att avse hela tjänsteområdet och avstyrker bifall till yrkande 4 i motionen.

Utskottet tillstyrker också att 4 § i enlighet med propositionens förslag ändras så att säljförbud avseende en farlig eller otjänlig vara eller tjänst skall kunna riktas inte endast mot detaljist utan även mot tillverkare, importör eller annan som befinner sig i tidigare säljled än detaljisten.

Utskottet föreslår därutöver att en smärre redaktionell jämkning görs i 4 §.

Talerätt i marknadsdomstolen

Om en näringsidkare vid marknadsföring av en vara, tjänst eller annan nytthet företar reklamåtgärd eller annan handling som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller

näringsidkare, kan MD enligt 2 § marknadsföringslagen förbjuda honom att fortsätta därmed eller att företa annan liknande handling.

Lagrummets syfte är således inte att endast skydda konsumenter mot otillbörlig marknadsföring utan även näringsidkare. I näringsidkarfallen kan det gälla företesler såsom nedsättande omdömen i reklam, s. k. renomménnyltning (otillbörligt utnyttjande av det goda anseende som ett annat företags produkt m. m. har), vilseledande utnyttjande av efterbildning, oriktig ursprungsangivelse, ovederhäftiga jämförelser och negativ säljmetod (tillhandahållande av nyttigheter utan att dessa beställts av mottagaren), m. m.

Rätten att göra ansökan om förbud eller åläggande (talerätt) tillkommer i första hand KO (10 § marknadsföringslagen). Bestämmelserna innebär att den organisation eller näringsidkare som vill utverka ett förbud eller åläggande av MD enligt generalklausulerna i lagen först måste vända sig till KO, som då får välja om KO skall ta upp saken själv eller inte. Först sedan KO beslutat att inte ta upp saken kan anmälaren vända sig till MD.

Enligt KOV:s instruktion får klagomål rörande bl. a. 2 § marknadsföringslagen skrivas av om det från allmän synpunkt är av ringa betydelse att saken prövas. Av riktlinjekommitténs betänkande framgår att KOV kommit att i allt större utsträckning lämna konkurrentärenden enligt marknadsföringslagen utan åtgärd. Med hänsyn till krympande resurser har KOV, som utskottet i det föregående redovisat, tvingats till hårda prioriteringar. Med hänsyn till att konsumenternas läge är mer utsatt och då företagen har goda möjligheter att själva föra sin talan har KOV prioriterat sådana konkurrentärenden som direkt och på mer kort sikt berör konsumenterna negativt.

Riktlinjekommittén föreslog i sitt betänkande att en näringsidkare skulle få rätt att direkt väcka talan i MD mot en annan näringsidkare. Under remissbehandlingen tillstyrkte de flesta remissinstanserna, däribland KOV, kommittéförslaget. En instans, Konsumentvägledarnas förening, motsatte sig förslaget.

I propositionen uttalar departementschefen att några regler om rätt för ett företag att direkt väcka talan i MD mot ett annat företag inte bör införas. Nuvarande ordning, att KO först måste ha beslutat att inte föra saken till domstol, föreslås bibehållen.

I motionen yrkas (yrkande 5) att riksdagen begär att regeringen lägger fram regler om direkt talerätt för företagare i konkurrentärende. Till stöd för yrkandet anför motionären att det är angeläget och av utomordentlig betydelse att näringslivet får tillgång till ett eget direktverkande sanktions-system i sådana fall då näringslivet önskar ingripa mot en marknadsetiskt klandervärd verksamhet. Motionären hänvisar vidare till att nuvarande ordning innebär att ett företag kan agera aktivt först sedan utredningen hos KO lett till att denne beslutar att inte föra saken till MD. Detta förhållande har enligt motionären i många fall lett till att en klandervärd, konkurrensskadlig verksamhet då sedan länge förlorat aktualitet. Motionären anser inte att de av departementschefen åberopade skälen för att avvisa förslaget om direkt talerätt för företag är hållbara.

Utskottet vill för sin del framhålla att ett företag kan ha starka skäl för att söka få stopp på ett annat företags marknadsföring. Att då först behöva hos

KO söka få tillstånd till en ansökan till MD kan i vissa fall medföra en för vederbörande näringsidkare besvärande och olycklig försening av ärendet. Som motionären påpekar kan den konkurrensskadliga verksamheten redan ha förlorat i aktualitet. Den nuvarande avskrivningsgrunden hos KO ter sig också mindre lämplig särskilt som anledningen till att ett ärende avskrivs ofta inte är att ärendet saknar intresse för det allmänna utan i stället är en följd av KOV:s prioriteringar. Som NDM påpekar i sitt remissvar är det självfallet svårt för ett företag att föra en process hos MD om KO först skrivit av ärendet under återopande av att det från allmän synpunkt är av ringa betydelse att saken prövas. Enligt utskottets mening finns det således skäl som talar för ett införande av en direkt talerätt.

Som departementschefen framhåller kommer KO emellertid även i fortsättningen att behöva ingripa i konkurrentärenden då konsumentintressen berörs. Att i förväg entydigt peka ut kategorier av konkurrentfall, där konsumentintressen sällan eller aldrig är berörda, är dock knappast möjligt. Det är därför, som departementschefen påpekar, inte lämpligt att låta bedömningen av vilka ingripanden som skall ske i en konkurrenttvist läggas i princip i första hand på den angripne näringsidkaren genom en regel om direkt talerätt. Även om MD underrättar KOV då ett enskilt företag väckt talan skulle svårigheter kunna uppstå för KO att på riktigt sätt tillvarata konsumentintressena. Utredningen kan, när KO kopplas in, redan vara upplagd på ett sätt som är mindre lämpligt sett ur konsumentsynpunkt. Att det allmännas företrädare i sådana fall kommer in i efterhand kan således inte anses ändamålsenligt eller lämpligt. Enligt utskottets mening finns det därför starka principiella skäl som talar mot att införa en direkt talerätt för näringsidkare.

Vid den avvägning som måste göras mellan skälen för och emot en direkt talerätt bör enligt utskottets mening också beaktas att KOV enligt propositionen kommer att pröva nya rutiner för att påskynda handläggningen så att företagen snabbt skall kunna få besked om KO tänker föra talan hos MD. Utskottet vill understryka vikten av att så sker. Vidare uppger departementschefen att han avser att föreslå regeringen att en lämpligare avskrivningsgrund för KO införs i instruktionen. Om dessa förslag genomförs torde enligt utskottets mening nackdelarna för näringslivet med den subsidiära talerätten minska. Med hänsyn till det anförda finner utskottet att övervägande skäl talar för ett bibehållande av den nuvarande ordningen med subsidiär talerätt för enskilda företagare. Utskottet avstyrker därför bifall till motionsyrkandet.

Talan i MD då yrkande medgivits

Processen i MD är närmast att jämföra med rättegången i ett indispositivt tvistemål. Domstolen är således inte bunden av ett medgivande av den mot vilken yrkande om förbud m. m. riktas. Det anses med hänsyn till MD:s prejudikatskapande funktion viktigt att domstolen har möjlighet att göra en fri bedömning av det förfarande som har underställts dess prövning. KO kan väcka talan enligt marknadsföringslagen vid MD även om den mot vilken talan riktas tidigare förklarat sig beredd att upphöra med det påtalade

förfarandet. Liksom i andra ärenden som MD prövar gäller i dessa fall principen om fri bevisprövning. Detta innebär dels att alla kunskapskällor får användas för att få fram sanningen (fri bevisföring), dels att MD obunden bestämmer bevisvärdet av den framlagda bevisningen (fri bevisvärdering).

Någon ändring i ovannämnda förhållanden föreslås inte i propositionen.

I motionen hänvisas till att motionären i tidigare sammanhang påvisat det orimliga i att en part som velat böja sig för krav från KO inte därmed kan skydda sig från att bli indragen i processföring i MD och de därmed förenade kostnaderna. Motionären erinrar också om att det enligt svensk rätt är en allmänt accepterad princip att den som medger talan aldrig skall kunna ådra sig rättegångskostnader. Motionären påpekar vidare att talan i MD inte ger rätt till kostnadsersättning av motparten om målet vinnas. Det är enligt motionärens mening alldeles orimligt att påtvinga en part, som har fullgjort vad som krävs av honom, en skyldighet att företräda en ståndpunkt i MD som han redan övergivit. Motionären anser att de skäl som åberopas till stöd för denna ordning – nämligen att marknadsrätten är beroende av prejudikat och praxisutveckling och att för den skull KO måste ha rätt att driva mål som denne bedömer vara av principiell betydelse – inte är hållbara, eftersom en processovillig part uppenbarligen inte ger den belysning av tvisteföremålet som är nödvändig för att en säker och trygg rättspraxis skall utvecklas. Motionären yrkar på anförda skäl (yrkande 6) att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om sådan ändring i lagstiftningen som innebär att talan som medgivits i MD ej får föranleda prövning där och ej heller får föranleda att den part som lämnat medgivandet åläggs att på något kostnadskrävande sätt delta i processföring i MD.

Utskottet vill för sin del stryka under att det är angeläget att MD kan pröva principiellt betydelsefulla frågor även om medgivande föreligger. Med hänsyn till att marknadsföringslagen och även avtalsvillkorlagen saknar detaljreglering och i stället är i huvudsak utformade med generalklausuler är behovet av vägledande prejudikat stort. Liksom hittills bör det därför få ankomma på MD att göra en officialprövning av ärendet. MD får sedan i sina beslut ange vilken räckvidd dess uttalanden bör tillmätas.

Utskottet vill tillägga att utskottet i och för sig har förståelse för de synpunkter motionären framför. Frågan är då om de kan tillgodoses på annat sätt än genom att ärendenas karaktär av indispositiva ärenden ändras. En möjlighet är att införa en rätt till ersättning för rättegångskostnader. Utskottet erinrar om att utskottet prövade den frågan vid 1983/84 års riksmöte med anledning av motionskrav på en utredning om rättegångskostnadsersättning. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1983/84:31) konstaterade utskottet att skäl kunde anföras för att införa en rätt för vinnande part att få ersättning för sina rättegångskostnader vid MD. Särskilt gällde detta i fråga om ärenden mellan enskilda företag. I sådana ärenden tedde sig förhållandena likartade med dem som gäller beträffande dispositiva tvistemål vid allmän domstol. Även när det gällde ärenden i vilka KO eller NO är sökande kunde det, ansåg utskottet, finnas skäl att överväga att ge en svarande som vinner rätt till ersättning för rättegångskostnader. Visserligen fanns det i ett ärende i MD som regel inte skäl av samma sociala karaktär för kostnadsersättning som i t. ex. ett brottmål men för mindre företag kunde

dock processen i MD innebära mycket kännbara kostnader. Utskottet konstaterade emellertid att riktlinjekommittén hade uttalat bl. a. att frågan om ersättning för rättegångskostnader vid MD inte borde lösas separat för marknadsföringsområdet utan samordnas med frågan om kostnadsersättning i ärenden enligt konkurrenslagen och att kommittén förutsatte att ersättningsfrågan skulle lösas av statsmakterna i lämpligt sammanhang. Enligt utskottets mening borde regeringens ställningstagande med anledning av kommitténs förslag inte föregripas av uttalanden från riksdagens sida. Även statsfinansiella skäl talade mot att riksdagen då skulle begära en omgående utredning. Utskottet avstyrkte därför bifall till utredningsyrkandet. I en gemensam borgerlig reservation yrkades att riksdagen skulle begära att frågan snarast blev föremål för utredning.

Departementschefen uttalar i propositionen att frågan om ersättning för rättegångskostnader inte bör provas nu utan får aktualiseras i ett vidare sammanhang. Utskottet kan för sin del ansluta sig till departementschefens ståndpunkt.

I propositionen läggs emellertid fram ett annat förslag som torde få betydelse i ärenden där ett företag medger KO:s talan. Sålunda föreslås en ändring i lagen om marknadsdomstol m. m. av innebörd att MD skall kunna tillåta en sammanslutning av näringsidkare, som gör sannolikt att utgången av ärendet kan ha betydande intresse för sammanslutningens medlemmar, att medverka i förfarandet i MD och därvid åberopa bevisning vid sidan av den näringsidkare som är part.

Enligt utskottets mening torde flertalet av de ärenden som KO driver vidare trots att vederbörande näringsidkare medgivit talan utgöra sådana ärenden som har ett särskilt intresse utöver det aktuella ärendet. Ofta torde då också vederbörandes branschorganisation ha ett intresse av att processen förs på ett kompetent sätt och att MD allsidigt belyser de aktuella frågorna. Man torde därför kunna räkna med att den reella processen i dessa ärenden kommer att skötas av branschorganisationen utan att vederbörande företagare belastas med några extra kostnader.

Utskottet anser därför att nackdelarna för de enskilda företagen med den nuvarande ordningen med MD:s officialprövning kommer att betydligt minska om förslaget om rätt för branschorganisationerna till intervention i ärende vid MD genomförs. Förslaget innebär således att också motionärens önskemål i viss mån tillgodoses.

Utskottet tillstyrker följaktligen de föreslagna reglerna om branschorganisationernas medverkan i processen. På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till yrkande 6 i motionen.

Ikraftträdande m. m.

I propositionen, som förelades riksdagen i maj 1985, föreslås att lagändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1986. Riksdagen har emellertid inte möjlighet att fatta beslut i ärendet förrän i månadsskiftet november/december. Fråga är då om det behövs en längre tid mellan riksdagsbeslutet och ikraftträdande än en månad och om följaktligen ikraftträdandet behöver senareläggas. Enligt utskottets mening är lagändringarna dock inte av sådan

karaktär att det behövs någon särskild förberedelsestid innan de nya bestämmelserna kan tillämpas. Utskottet tillstyrker därför att lagförslagen träder i kraft den 1 januari 1986.

Som utskottet tidigare redovisat har riksdagen beslutat om en ändring i 4 § marknadsföringslagen som träder i kraft först den 1 juli 1986. Den nu aktuella ändringen i 4 § om en utvidgning av tjänstebegreppet till att omfatta hela tjänsteområdet täcker den tidigare ändringen. Med hänsyn härtill och till att den nu aktuella lagändringen träder i kraft först bör riksdagen förordna att den tidigare antagna lagändringen inte träder i kraft. Utskottet lägger fram ett förslag härom.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *konsumtverkets riktlinjer*
att riksdagen avslår motion 1985/86:13 yrkande 2,
2. beträffande *rättsbildningen inom marknadsföringsområdet*
att riksdagen avslår motion 1985/86:13 yrkande 3,
3. beträffande *näringslivets egenåtgärder*
att riksdagen avslår motion 1985/86:13 yrkande 1,
4. beträffande *marknadsföringslagen*
att riksdagen med avslag på motion 1985/86:13 yrkande 4 antar det i proposition 1984/85:213 framlagda förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418) med den ändringen att lagförslaget erhåller i *bilaga 2* som *Utskottets förslag* betecknade lydelse,
5. beträffande *tidigare ändring i marknadsföringslagen*
att riksdagen antår av utskottet i *bilaga 3* framlagt förslag till lag om upphävande av lagen (1985:719) om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418),
6. beträffande *talerätt i marknadsdomstolen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:13 yrkande 5,
7. beträffande *medgiven talan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:13 yrkande 6,
8. beträffande *lagen om marknadsdomstol*
att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.

Stockholm den 14 november 1985

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Gustafsson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Allan Ekström (m), Inger Hestvik (s), Bengt Harding Olson (fp), Gunnar Thollander (s), Marianne Karlsson (c), Berit Löfstedt (s), Ewa Hedkvist Petersen (s), Hans Rosengren (s) och Ewy Möller (m).

1. Näringslivets egenåtgärder (mom. 3)

Per-Olof Strindberg, Allan Ekström och Ewy Möller (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Utskottet vill" och slutar på s. 9 med "i motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att arbetet med framtagande av riktlinjer är en tidsödande, arbetskrävande och följaktligen kostsam process. Med hänsyn till det statsfinansiella läget måste man räkna med att tilldelning av resurser till KOV kommer att ytterligare minska. Att under sådana omständigheter fortsätta med en omfattande riktlinjeverksamhet är enligt utskottets mening inte rimligt. Som bl. a. moderata samlingspartiet framhållit i samband med behandlingen av anslagen till KOV måste därför en omprioritering av KOV:s resurser ske till åtgärder som är av större vikt för konsumenterna än riktlinjerna.

Mot denna bakgrund är det angeläget med ökade egna insatser på konsumentområdet från näringslivets sida. Av såväl riktlinjekommitténs utredning som remissvaren framgår att det finns goda förutsättningar för att en sådan förändrad rollfördelning på marknaden skall kunna ge tillfredsställande resultat.

Utskottet vill också hänvisa till de konkretiserade förslag om självregleringssystem som NDM samt Sveriges köpmannaförbund i samråd med SHIO-Familjeföretagen tagit fram och som redovisas i propositionen (s. 19-20).

Utskottet vill vidare framhålla att för en ändrad rollfördelning talar även grundprincipen om företagets förstahandsansvar för produktutveckling och marknadsföring. Det ligger i sakens natur att man inom näringslivet själv fortlöpande tar initiativ för att så långt möjligt rätta till fel och brister av konsumentpolitisk betydelse. Praktiska skäl talar också för att näringslivet i systematiskt ordnade former tar initiativ för korrigeringar av olämpliga marknadsbeteenden. Det är ju företagen som har direktkontakter med köparna och som har marknadskunnande och de mer adekvata medlen för att åstadkomma riktiga konsumentrelationer. En fördel med ökade egenåtgärder från näringslivets sida, t. ex. genom NDM och branschföretagen, är vidare, att de av företagen torde komma – såsom varande frivilliga åtgärder – att upplevas som i hög grad motiverade, och därför är ägnade att fungera väl.

Utskottet delar således den uppfattning som motionären gett uttryck för, nämligen att näringslivets egenåtgärder bör utgöra en grundval för utvecklingen på marknaden. Även med en sådan utveckling torde dock framtagande av riktlinjer inte kunna helt undvikas. Utskottet vill emellertid stryka under att KOV skall äga inleda förhandlingar för framtagande av riktlinjer endast då brister uppstår i den marknadsetiska utvecklingen och dessa inte åtgärdas från näringslivets sida. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med bifall till motion 13 yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under moment 3 bort hemställa

3. beträffande *näringslivets egenåtgärder*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:13 yrkande 1 som sin

2. Talerätt i marknadsdomstolen (mom. 6)

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Marianne Karlsson (c) och Ewy Möller (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 11 med "Utskottet vill" och slutar på s. 12 med "till motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att ett företag kan ha starka skäl för att söka få till stånd stopp på ett annat företags marknadsföring. Omgången med en prövning först hos KO kan utan tvekan i vissa fall medföra en för vederbörande näringsidkare besvärande och olycklig försening av ärendet. Som motionären påpekat kan vidare den konkurrensskadliga verksamheten då redan ha förlorat i aktualitet. Den nuvarande avskrivningsgrunden hos KO är också mindre lämplig. Självfallet ter det sig svårt för ett företag att föra en process hos MD om KO först skrivit av ärendet under återopande av att det från allmän synpunkt är av ringa betydelse att saken prövas. Mot denna bakgrund ter det sig, såsom även KOV framhåller, principiellt naturligt att införa en regel om direkt talerätt. Utskottet vill vidare peka på att såväl 1931 års lag med vissa bestämmelser om illojal konkurrens som det lagförslag som utredningen om illojal konkurrens presenterade 1966 innehöll regler om direkt talerätt för enskilda näringsidkare. Trots detta innehåller förarbetena till marknadsföringslagen ingen motivering till stöd för att frånta den näringsidkare som anser sig utsatt för otillbörlig marknadsföring hans tidigare rätt till direkt talan. Bestämmelsen om subsidiär talerätt har motiverats endast med en hänvisning till 1953 års konkurrensbegränsningslag (prop. 1970:57 s. 86).

Enligt utskottets mening talar således betydande skäl för motionärens förslag. Utskottet vill också understryka att riktlinjekommittén ansåg att det inte fanns sakliga skäl för att enskilda näringsidkare endast skall ha subsidiär talerätt i ärenden som gäller marknadsföringsåtgärder som direkt berör den egna verksamheten. Som utskottet ovan redovisat har även samtliga remissinstanser med ett undantag tillstyrkt kommitténs förslag.

Det skäl departementschefen anfört mot förslaget finner utskottet inte hållbart. Om man som riktlinjekommittén också föreslagit inför en skyldighet för MD att underrätta KOV om att ett företag väckt talan har KO möjlighet att gå in i processen och ta till vara särskilda konsumentintressen. Någon nackdel för konsumenterna kan därför införandet av en direkt talerätt för näringsidkare inte medföra.

På anförda skäl tillstyrker utskottet bifall till motion 13 yrkande 5.

dels att utskottet under moment 6 bort hemställa

6. beträffande talerätt i marknadsdomstolen

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:13 yrkande 5 begär att regeringen snarast förelägger riksdagen förslag till sådan ändring av marknadsföringslagen att näringsidkare får rätt till direkt talan i konkurrentärenden.

3. Medgiven talan (mom. 7)

LU 1985/86:10

Per-Olof Strindberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Harding Olson (fp), Marianne Karlsson (c) och Ewy Möller (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Departementschefen uttalar" och slutar med "departementschefens ståndpunkt" bort ha följande lydelse:

I propositionen uttalar departementschefen att frågan om ersättning för rättegångskostnader inte bör prövas nu. Utskottet delar inte denna uppfattning. När slutlig ställning nu tas till riktlinjekommitténs förslag anser utskottet tiden mogen för att närmare utreda frågan om ersättning för rättegångskostnader. En sådan utredning bör inte endast avse ersättning till vinnande part utan även ersättning i sådana fall där en näringsidkare medgivit talan men där KO med hänsyn till prejudikatsintresset ändå funnit sig böra driva ärendet vidare. Om möjlighet öppnas för en näringsidkare att i sådana fall få ersättning för kostnader uppnås också den fördelen sett från konsumentsynpunkt att näringsidkaren får ett incitament till att mera aktivt medverka i förfarandet varigenom MD:s avgörande kan komma att grundas på ett bättre och mer tillfredsställande underlag.

Med hänsyn till det anförda och till att riktlinjekommittén förutsatt att rättegångskostnadsfrågan bör lösas av statsmakterna i lämpligt sammanhang anser utskottet att riksdagen med anledning av motion 13 yrkande 6 bör uttala att frågan om ersättning för rättegångskostnader snarast blir föremål för utredning.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "i motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker således de föreslagna reglerna om branschorganisationernas medverkan i processen. Med anledning av vad utskottet ovan anført om rättegångskostnadsersättning vill utskottet framhålla att det även efter införandet av sådana regler kommer att finnas fall där någon branschorganisation inte inträder och tar på sig kostnaden för utredningen av ärendet. Dels kan det röra sig om en bransch där det inte finns någon starkare branschorganisation, dels kan branschorganisationen finna att ärendets utgång inte har sådant intresse för branschen i övrigt att det finns anledning för organisationen att träda in i processen.

Sammanfattningsvis innebär utskottets ställningstagande således att utskottet tillstyrker dels införandet av en interventionsrätt för branschorganisationer, dels att riksdagen med anledning av motionsyrkandet ger regeringen till känna vad utskottet anført om ersättning för rättegångskostnader.

dels att utskottet under moment 7 bort hemställa

7. beträffande medgiven talan

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:13 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om utredning om införandet av en rätt till ersättning för rättegångskostnader vid marknadsdomstolen.

1 Förslag till

Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

Härigenom föreskrivs att 4 § marknadsföringslagen (1975: 1418) skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 1984/85:110

Föreslagen lydelse

4 §

Saluhåller näringsidkare till konsument för enskilt bruk vara, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed. Detsamma gäller, om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål. Förbud kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Saluhåller en näringsidkare till konsumenter för enskilt bruk en vara, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed. Detsamma gäller, om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål. Förbud kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

I den mån det behövs för att motverka att en vara som avses i första stycket saluhålls på sätt som där sägs, kan marknadsdomstolen meddela en näringsidkare som i egenskap av tillverkare, importör eller annars saluhåller varan till annan näringsidkare förbud att fortsätta därmed. Även ett sådant förbud kan meddelas den som handlar på näringsidkares vägnar.

Vad som sägs i första stycket om saluhållande av varor gäller även då konsumenten erbjuds att mot ersättning förvärva nyttjanderätt till en vara för enskilt bruk eller att mot ersättning få en tjänst som avses i konsumenttjänstlagen (1985:000) utförd.

Förbud enligt denna paragraf får ej meddelas i den mån det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som förbudet skulle fylla.

Vad som sägs i första och andra styckena om förbud mot saluhållande gäller i motsvarande fall även då nyttjanderätt till varor erbjuds mot ersättning eller tjänster tillhandahålls mot ersättning.

Förbud enligt denna paragraf får inte meddelas i den mån det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som förbudet skulle fylla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.

LU 1985/86:10
Bil. 1

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.¹

dels att 14, 15 och 18-20 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 13 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 a §

I fråga om rätt för sammanslutningar av näringsidkare att medverka i ärenden som avses i 13 § andra meningen gäller följande särskilda regler.

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången av ärendet kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen, får marknadsdomstolen på ansökan av sammanslutningen tillåta att denna, vid sidan av enskild part, medverkar i förfarandet och därvid åberopar bevisning.

Ansökningen om medverkan skall vara skriftlig och innehålla de skäl som den grundas på.

Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningen. Denna får inte bifallas, om parten på den sida som ansökningen om medverkan avser motsätter sig detta.

14 §

Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förelägga den utredning de vill åberopa. Till sådant sammanträde skall ombudsmannen för frågor av den art som ärendet rör kallas, även om han ej är sökande.

Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förelägga den utredning de vill åberopa. Till sådant sammanträde skall ombudsmannen för frågor av den art som ärendet rör kallas, även om han ej är sökande. Vidare skall den som medverkar enligt 13 a § kallas till sammanträdet.

¹ Lagen omtryckt 1984: 294.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1972: 732.

Före sammanträde kan muntlig eller skriftlig förberedelse äga rum i den utsträckning domstolen bestämmer.

Förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982: 729) skall äga rum vid sammanträde med parterna inför domstolen eller dess ordförande. Domstolen eller ordföranden får även överlägga enskilt med part. Förhandlingen skall dock alltid avslutas vid sammanträde med parterna inför domstolen.

15 §

Ärende får avgöras och beslut med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart ej förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982: 729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975: 1418) eller 5 § lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. *I ett ärende om förbud enligt 4 § marknadsföringslagen på grund av särskild risk för skada på person eller egendom får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart besluta om förbud enligt 13 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.*

18 §

Marknadsdomstolen kan vid vite förelägga part eller annan, som kan antagas ha upplysning att lämna som är av betydelse i ärendet, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som ej är part skall höras som vittne. Därvid äger 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning. Värgrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

Part kan även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i ärendet. Detta innebär dock ej skyldighet att röja yrkeshemlighet av teknisk natur.

Part eller den som medverkar enligt 13 a § kan även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i ärendet. Detta innebär dock ej skyldighet att röja yrkeshemlighet av teknisk natur.

I fråga om vite som avses i denna paragraf äger 9 kap. 8 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning. I stället för de där angivna beloppen 5 000 och 10 000 kronor skall dock gälla 50 000 och 100 000 kronor.

Den som ej är part och som efter kallelse av marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I ärende vari ombudsman för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal och i annat ärende bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften å vardera.

Den som ej är part *och inte heller medverkar enligt 13 a §* och som efter kallelse av marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I ärende vari ombudsman för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal och i annat ärende bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften å vardera.

19 §

I marknadsdomstolens beslut varigenom ärende eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka beslutet grundas. *Beslutet* sänds till parterna samma dag som det meddelas.

I marknadsdomstolens beslut varigenom ärende eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka beslutet grundas. *Beslut som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket* sänds till parterna *och till den som medverkar enligt 13 a §* samma dag som det meddelas.

20 §

Skall *inlaga*, kallelse, föreläggande, *beslut eller annan handling* tillställas part eller annan, sker det genom delgivning.

Skall *ansökan*, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. *Det samma gäller beslut som sänds enligt 19 §. Annan handling får tillställas part eller annan genom delgivning, om det anses erforderligt.*

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982: 729), marknadsföringslagen (1975: 1418), lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970: 428), om det inte finns anledning att anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Av utskottet föreslagen ändring i regeringens lagförslag

LU 1985/86:10.

Bil. 2

1. Förslag till

Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

Härigenom föreskrivs att 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) skall ha följande lydelse:

Regeringens förslag

Utskottets förslag

4 §

Saluhåller en näringsidkare till konsumenter för enskilt bruk en vara, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed. Detsamma gäller, om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål. *Förbud kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.*

I den mån det behövs för att motverka att en vara som avses i första stycket saluhålls på sätt som där sägs, kan marknadsdomstolen meddela en näringsidkare som i egenskap av tillverkare, importör eller annars saluhåller varan till annan näringsidkare förbud att fortsätta därmed. *Även ett sådant förbud kan meddelas den som handlar på näringsidkares vägnar.*

Vad som sägs i första och andra styckena om förbud mot saluhållande gäller i motsvarande fall även då nyttjanderätt till varor erbjuds mot ersättning eller tjänster tillhandahålls mot ersättning.

Förbud enligt denna paragraf får inte meddelas i den mån det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som förbudet skulle fylla.

Saluhåller en näringsidkare till konsumenter för enskilt bruk en vara, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed. Detsamma gäller, om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål.

I den mån det behövs för att motverka att en vara som avses i första stycket saluhålls på sätt som där sägs, kan marknadsdomstolen meddela en näringsidkare som i egenskap av tillverkare, importör eller annars saluhåller varan till annan näringsidkare förbud att fortsätta därmed.

Förbud enligt första och andra styckena kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Vad som sägs i första-tredje styckena om förbud mot saluhållande gäller i motsvarande fall även då nyttjanderätt till varor erbjuds mot ersättning eller tjänster tillhandahålls mot ersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Av utskottet framlagt lagförslag

LU 1985/86:10

Bil. 3

Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1985:719) om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

Härigenom föreskrivs att lagen (1985:719) om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418) inte skall träda i kraft.